

AASTARAAMAT 2012

**ÜLEVAADE RAHAPESU ANDMEBÜROO
TEGEVUSEST 2012. AASTAL**

TALLINN 2013

SISUKORD

1. OLULISED SEADUSEMUUDATUSED 2012. AASTAL	5
1.1. Muudatused rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses.....	5
2. ÜLEVAADE RAHAPESU ANDMEBÜROO TÖÖTULEMUSTEST 2012. AASTAL	9
2.1. Ülevaade büroole laekunud teadetest ja nende analüüsimisest.....	9
2.2. Ülevaade büroo edastatud materjalidest.....	15
2.3. Siseriiklik koostöö ja koolitused.....	20
2.4. Rahvusvaheline koostöö.....	20
2.5. Järelevalve	22
3. RAHAPESU TÜPOLOOGIAD EESTIS.....	24
3.1. Rahapesu andmebüroo poolt tuvastatud rahapesuskeemid.....	24
3.2. Kohtuotsused rahapesus eestis aastal 2012	25
4. ETTEVAATAVALT AASTASSE 2013	27

HEA LUGEJA!

Alates 2013. aasta algusest olen uueks rahapesu andmebüroo juhiks. Olles ise olnud osaline rahapesu andmebüroo sünniloos, on mul hea meel olla pärast 11-aastast erasektoris töötamist tagasi politseisüsteemis ja rahapesu andmebüroos. Eelmine juht, Raul Vahtra, liikus edasi uuele ametipositsioonile Politsei- ja Piirivalveametis. Kaheksa aasta jooksul on Raul rahapesu andmebüroo juhina teinud koos oma meeskonnaga head tööd ning Eesti positsioon globaalses rahapesu tõkestamise süsteemis on väga tugev. Oma kiire ja paindliku tegutsemisega ning tihti innovaatiliste lahendustega on Eesti rahapesu andmebüroo näidanud tihti teistele eeskuju. Plaanin jätkata samas suunas ja aidata hoida Eesti rahapesu tõkestamise alast võimekust sama kõrgel kui seni.

2012. aastal olid rahapesu andmebüroo kõrgendatud tähelepanu all maksevahendajate ja nende klientide tehingud. Nii mõnegi maksevahendaja klientide ülekannete aluseks olevate varade päritolu on olnud ebaselge ja tehingute struktuur keeruline. Eriti raskeks teeb selliste tehingute aluseks oleva vara päritolu (eba)seadusliku päritolu tuvastamise see, et tihtipeale kasutatakse mitme riigi finantsasutusi ning skeem algab riikides, kust täiendava informatsiooni hankimine ja kontrollimine on raskendatud. Hoolimata selliste skeemide keerukusest on hea meel tõdeda, et Politsei- ja Piirivalveameti Keskkriminaalpolitsei kriminaaltulu tuvastamise büroo koos riigiprokuratuuriga on ühe suure ja väga keerulise juhtumi saatnud kohusse, kus istungid peaksid toimuma 2013. aastal. Maksevahendajate ja nende klientide tegevusele kesken-dumine on olnud ilmselt ka üheks põhjuseks, miks vähenes 2012. aastal sularaha deklareerimine Eesti ja Venemaa piiril suunal Venemaale suurusjärgus viis korda.

Üheks näiteks edukast rahvusvahelisest koostööst võib 2012. aastal tuua Eesti rahapesu andmebüroo poolt juhitud Moneyvali tüpologia projekti lõpulejõudmise, mis avaldatakse 2013. aastal. Uuringu fookuses oli tehingute peatamine ja kontode monitoorimine Moneyvali liikmesriikides.

2013. aastasse vaadates on näha, et suurem fookus jääb jätkuvalt sarnaseks nii nagu see on olnud eelnevatel aastatel: maksupettuste ja e-kuritegevusega seonduva rahapesu, ida-suunaliste kahtlase päritoluga rahade tausta ning makseasutuste ja nende klientide tehingute aluseks oleva vara päritolu kontrollimine. Üheks oluliseks uueks tegevuseks saab omanikuta vara riigi tuludesse kandmise võimalikkuse praktikas testimine. Antud valdkonnas puudub hetkel kohtupraktika ning 2013 esitatakse halduskohtule esimesed taotlused. Samuti pöörab rahapesu andmebüroo edaspidi järjest rohkem tähelepanu rahvusvahelise sanktsiooni seaduse rakendamise kontrollimisele.

2013. aastal toimub Eesti rahapesu tõkestamise võimekuse hindamine Moneyvali poolt. Tegemist on nn neljanda ringi hindamisega, kus Eesti on üks esimesi riike, mida hinnatakse uue metodoloogia alusel ning kus põhifookuseks on efektiivsus. Varasematel Moneyvali hindamistel on Eesti saavutanud väga häid tulemusi ja loodetavasti toob seekordne hindamine positiivsed tulemused. Samuti toimub eesoleval aastal Eesti riigi rahapesualase riskihindamise projekti läbiviimine, mis viiakse läbi värskel Maailmapanga metoodika alusel.

*Aivar Paul
Rahapesu andmebüroo juht*

1. OLULISED SEADUSEMUUDATUSED 2012. AASTAL

1.1. MUUDATUSED RAHAPESU JA TERRORISMI RAHASTAMISE TÕKESTAMISE SEADUSES

2012. aastal jõustusid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses (edaspidi RTRTS) mitmed olulised muudatused.

Seaduse kohustatud subjektide ehk nende ettevõtjate hulka, kes peavad oma tegevuses muuhulgas järgima rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadust, lisandusid **väärismetalli ja väärismetallitoodete¹ või vääriskivide kokkuostu või hulгимүүгига tegelevad isikud ning mittetulundusühingud ja sihtasutused, kui neile tasutakse sularahas üle 15 000 euro või võrdväärne summa muus vääringus** (sõltumata sellest, kas tasumine toimub ühe maksena või mitme omavahel seotud maksena). Väärismetalli, väärismetallitoodete või –kivide kokkuostu või hulгимүүгига tegevad isikud on kohustatud enne tegevusalal tegevuse alustamist end registreerima majandustegevuse registris.

Laiendati teatamiskohustust rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtluse korral. Alates 18.05.12 tuleb rahapesu andmebürood teavitada ka juhul, kui tekib kahtlus, et tegu võib olla rahapesu või terrorismi rahastamise katsega. Samuti täpsustati, millise ajaperioodi jooksul tuleb rahapesu andmebürood teavitada. *Kui kohustatud isik tuvastab majandus- või kutsetegevuse, ametitoimingu tegemise või ametiteenuse osutamise käigus tegevuse või asjaolud, mille*

tunnused osutavad rahapesule, terrorismi rahastamisele või sellise tegevuse katsele või mille puhul tal on kahtlus või ta teab, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega, on ta kohustatud sellest viivitamata, kuid mitte hiljem kui kahe tööpäeva jooksul tegevuse või asjaolude tuvastamisest või kahtluse tekkimisest arvates, teatama rahapesu andmebüroole. Sama, kahe tööpäeva nõue kehtib ka summapõhise teatamise kohustuse korral: kohustatud isik, välja arvatud krediidiasutus, teatab rahapesu andmebüroole viivitamata, kuid mitte hiljem kui kahe tööpäeva jooksul tehingu tegemisest arvates, igast tehingust, kus rahaline kohustus üle 32 000 euro või võrdväärne summa muus vääringus täidetakse sularahas, sõltumata sellest, kas tehing tehakse ühe maksena või mitme omavahel seotud maksena. Krediidiasutus teatab rahapesu andmebüroole viivitamata, kuid mitte hiljem kui kahe tööpäeva jooksul tehingu tegemisest arvates, igast valuutavahetuse tehingust sularahas summas üle 32 000 euro, kui krediidiasutusel ei ole tehingus osaleva isikuga ärisuhet.

Seaduses täpsustati **usaldusfondide ja äriühingute teenuse pakkuja** mõistet. Kui varem defineeriti usaldusfondide ja äriühingute teenuse pakkujat kui füüsilist või juriidilist isikut, kelle **põhiline** majandus- või kutsetegevus

¹ Erandiks on isikud, kes kasutavad väärismetalli ja väärismetallitootmeid tootmise, teaduse ja meditsiini vajadusteks, neile kohustus ei laiene.

seisneb kolmandale isikule vähemalt ühe RTRTS § 7 nimetatud teenuse² osutamises, siis 18.05.2012 jõustunud muudatuse kohaselt on usaldusfondide ja äriühingute teenuse pakkuja füüsiline või juriidiline isik, kes oma majandus- või kutsetegevuses osutab kolmandale isikule **vähemalt ühte** RTRTS § 7 nimetatud teenustest. Lisaks täpsustati seaduses **ärisuhte** mõistet ning defineeriti **vääriskivide** mõiste (RTRTSi tähenduses on vääriskivid looduslikud ja tehiskivid vääriskivid ja poolvääriskivid, nende pulber ja puru ning looduslikud ja kultiveeritud pärlid. RTRTSi tähenduses käsitatakse mõisteid „väärismetall“ ja „väärismetalltoode“ väärismetalltoodete seaduses toodud tähenduses).

RTRTS § 15 sätestati juhud, mil krediidi- või finantseerimisasutusel on lubatud kõrvale kalduda kohustusest konto avamisel või muu teenuse esmakordsel kasutamisel isiku poolt, kellega krediidasutusel või finantseerimisasutusel ei ole ärisuhet, tuvastada tehingus osaleva või teenust kasutava isiku isikusamasus, **viibides isiku või tema esindajaga samas kohas**. Erisused on järgmised:

1) krediidasutuse või finantseerimisasutusega ärisuhet luua soovivaks isikuks on **krediidasutus, kindlustusandja, fondivalitseja, juriidilise isikuna asutatud investeerimisfond või investeerimisühing**, kellele on antud tegevusluba või muu samaväärne luba finantsteenuse osutamiseks Euroopa Majanduspiirkon-

² RTRTS § 7 nimetatud teenused on järgmised:

- 1) äriühingu või muu juriidilise isiku asutamine;
- 2) tegutsemine juhatajana või juhatuse liikmena äriühingus, osanikuna täisühingus või sellisel positsioonil muus juriidilises isikus, samuti teise isiku nimetatud ametikohale asumise korraldamine;
- 3) asukoha või tegevuskoha aadressi, sealhulgas aadressi kui kontaktandmete osa kasutamise või postisaadetiste vastuvõtmiseks aadressi kasutamise võimaldamine ja muude eeltooduga seonduvate teenuste pakkumine äriühingule või muule juriidilisele isikule, seltsingule või muule sellisele lepingulisele õiguslikule üksusele;
- 4) seltsingu või muu sellise lepingulise õigusliku üksuse esindajana tegutsemine või teise isiku määramine sellele positsioonile;
- 5) aktsionäri esindajana tegutsemine või teise isiku aktsionäri esindajana tegutsemise korraldamine, välja arvatud nende äriühingute puhul, kelle väärtpaberid on reguleeritud väärtpaberiturul kauplemisele võetud ja kelle suhtes kohaldatakse Euroopa Ühenduse õigusaktidega kooskõlas olevaid avalikustamismõnedeid või võrdväärseid rahvusvahelisi standardeid.

na lepinguriigis või kolmandas riigis, kus kehtivad käesolevas seaduses sätestatuga võrdväärseid nõuded ning nende täitmise üle teostatakse riiklikku järelevalvet;

- 2) krediidasutus või finantseerimisasutus loob RTRTS §-s 22 sätestatud **korrespondentsuhte** või
- 3) **krediidasutuse või finantseerimisasutusega ärisuhet luua sooviva isiku isikusamasuse on tuvastanud ja seda kontrollinud punktis 1 nimetatud krediidasutus või finantseerimisasutus** ja krediidasutus või finantseerimisasutus tugineb tema isikusamasuse tuvastamisel kirjalikule teabele ja dokumentidele, mille ta on saanud punktis 1 nimetatud krediidasutuselt või finantseerimisasutuselt.

Samuti võib alates 18.05.2012 **krediidasutus või finantseerimisasutus, kelle üle teostab järelevalvet Finantsinspeksioon**, konto avamisel või muu teenuse esmakordsel kasutamisel füüsilise isiku poolt, kellega krediidasutusel või finantseerimisasutusel ei ole ärisuhet, tehingus osaleva või teenust kasutava isiku isikusamasuse tuvastada samas kohas viibimata Eesti Vabariigi väljaantud digitaalseks isiku tõendamiseks ettenähtud dokumendi alusel, kui:

- 4) **tehingu või teenuse osutamise lepinguga seotud maksetehing on Eesti riigi sisene raha ülekandmine, mille üldsumma ühes kalendrikuus ei ületa 2000 eurot** kuni RTRTS § 13 lõike 1 punktides 1–4 nimetatud hoolsusmeetmete kohaldamiseni RTRTS § 15 lõikes 1 sätestatud korras ja
- 5) krediidasutus või finantseerimisasutus ei osuta kuni RTRTS § 13 lõike 1 punktides 1–4 nimetatud hoolsusmeetmete kohaldamiseni RTRTS § 15 lõikes 1 sätestatud korras isiku osas autoriseerimis- ega autentimisteenust kolmandatele isikutele.

Täiendati ka **kontaktisikule** (st isikule, kes on rahapesu andmebüroole kontaktisikuks) esitatavaid nõudeid: **kontaktisikuks võib määrata üksnes isiku, kellel on kontaktisiku ülesannete täitmiseks vajalik haridus, kutsealane sobivus, vajalikud võimed, isikuomadused ja kogemused ning laitmatu maine**. Rahapesu andmebürool on õigus saada enne kontaktisiku määramist ja kontaktisiku ülesannete täitmise ajal kontaktisiku tausta ja sobivuse kontrollimiseks kontaktisikult, tema tööandjalt ja riigi andmekogudest teavet.

Täpsustati mitmeid rahapesu andmebüroo tööd reguleerivaid seaduse sätteid. Rahapesu andmebüroo juhi ametikoht muudeti tähtajaliseks, **rahapesu andmebüroo**

juht nimetatakse ametisse viieks aastaks. Seati sisse teenistusliku järelevalve teostamise kord rahapesu andmebüroo tegevuse üle, seda teostab Politsei- ja Piirivalveamet. Samuti muudeti tehingu peatamise ja vara käsutamise alast regulatsiooni. Rahapesu andmebüroo võib rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral ettekirjutusega tehingu peatada **või** (varem *ning*) kehtestada kontrol oleva või tehingu, ametitoimingu või ametiteenuse objektiks oleva vara või **muu rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusega vara** suhtes käsutuspiirangu kuni 30 ööpäevaks ettekirjutuse kättetoimetamisest arvates.

Täpsustati ka rahapesu andmebüroo koostöö aluseid teiste uurimisasutustega. Kui rahapesu andmebüroo asitab materjalid uurimisasutusele, on viimane kohustatud rahapesu andmebüroole viivitamata teatama vara arestimisest, mittearestimisest ja arestist vabastamisest kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud korras. **Kui vara arestitakse kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud korras, on rahapesu andmebüroo kohustatud vara käsutamise piirangud pärast vara arestimise kohtumääruse jõustumist viivitamata lõpetama.**

Kui vara omanikku ei ole õnnestunud kindlaks teha, võib rahapesu andmebüroo taotleda halduskohtult luba vara käsutamise piiramiseks kuni vara omaniku kindlaks tegemiseni, seda ka kriminaalmenetluse lõpetamisel, kuid mitte rohkem kui üheks aastaks (varem tähtaja nõuet sea-

Rahapesu andmebürool on õigus saada enne kontaktisiku määramist ja kontaktisiku ülesannete täitmise ajal kontaktisiku tausta ja sobivuse kontrollimiseks kontaktisikult, tema tööandjalt ja riigi andmekogudest teavet.

duses ei olnud). Vara valdajal, kelle suhtes vara käsutamise piiramiseks loa andmist otsustakse, on õigus esitada halduskohtule seletus määratud tähtajaks. Kui ühe aasta jooksul pärast vara käsutamise piirangute kehtestamist ei ole õnnestunud vara omanikku kindlaks teha, võib rahapesu andmebüroo või prokuratuur taotleda halduskohtult luba vara riigi omandisse kandmiseks. Halduskohus otsustab loa andmise kohtuistungil. Vara müüakse täitemenetluse seadustikus sätestatud korras ning müügist saadud summa kantakse riigi tuludesse. Vara väärtusele vastava summa väljanõudmise õigus on vara omanikul kolme aasta jooksul vara riigi tuludesse kandmise päevast arvates.

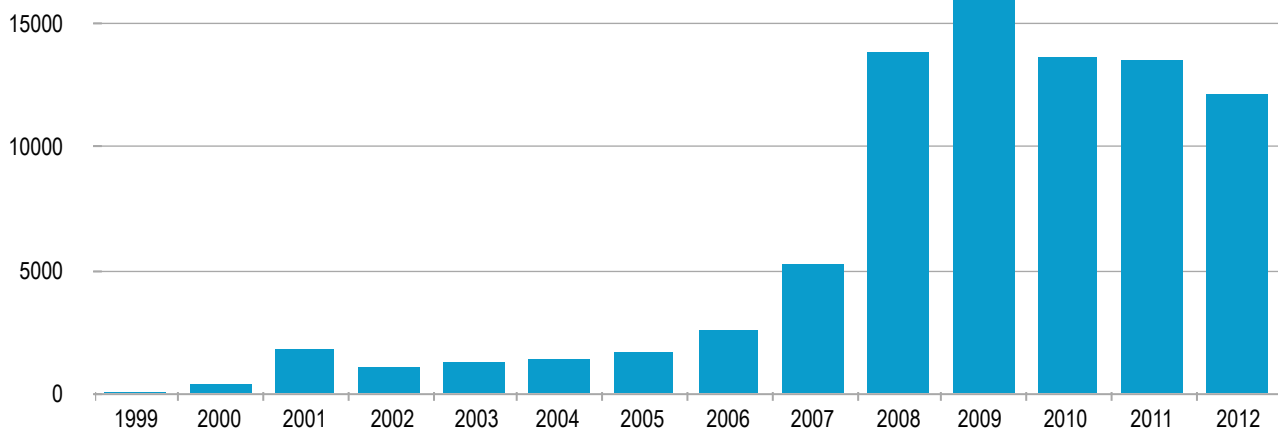
2. ÜLEVAADE RAHAPESU ANDMEBÜROO TÖÖTULEMUSTEST 2012. AASTAL

2.1. ÜLEVAADE BÜROOLE LAEKUNUD TEADETEST JA NENDE ANALÜÜSIMISEST

Rahapesu andmebüroole saabunud teadete arv on viimase kümnekonna aastaga märkimisväärselt kasvanud. 2012. aastal sai rahapesu andmebüroo kokku 12 157 teadet, võrreldes 2011. aastaga vähenes teadete arv 10% (vt Joonis 1).

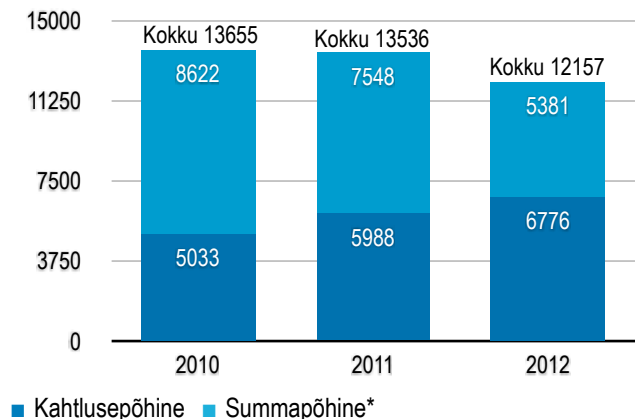
2012. aastal sai rahapesu andmebüroo kokku 12 157 teadet

JOONIS 1. Rahapesu andmebüroole laekunud teadete arv perioodil 1999-2012.

* Märkus: alates 2008. aastast kehtib Eestis lisaks kahtlusepõhisele ka summapõhise teatamise kohustus. (Summapõhiste teadete arv) = (Teadete arv kokku) – (kahtlusepõhiste teadete arv).

JOONIS 2. Rahapesu andmebüroole laekunud teatiste arv 2010.–2012. aastal.

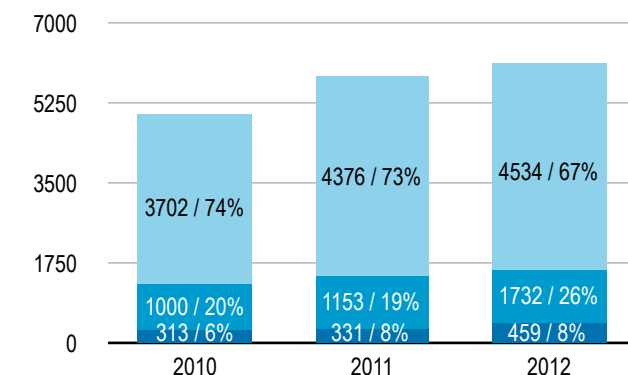
■ Kahtlusepõhine ■ Summapõhine*

* Märkus: summapõhiste teadete hulgas sisaldub nii 2011. kui 2012. aastal ka 6 teadet, mille liigiks oli märgitud „kahtlus täpsustamata“.

Seejuures kasvas kahtlusepõhiste teadete arv ca 600 võrra, kuid summapõhiste teadete arv vähenes enam kui 2100 võrra (vt Joonis 2). Summapõhiste teadete vähenemise peamiseks põhjuseks on mõnede makseteenuse pakkujate tegevuse lõpetamine.

Kahtlusepõhiste teadetest moodustasid 2/3 rahapesukahtlusega tehingud, veidi enam kui veerandi terrorismi rahastamise kahtlusega tehingud ning kümnendikul juhtudest oli kahtluse põhjus täpsustamata (vt Joonis 3). 2010. ja 2011. aastaga võrreldes suurenes 2012. aastal terrorismi

JOONIS 3. Kahtlaste tehingute jaotumine kahtluse põhisuse alusel 2010.–2012. aastal.

■ Kahtlus täpsustamata ■ Terrorismi rahastamise kahtlus
■ Rahapesukahtlus

rahastamise kahtlusega tehingute arv ja osakaal kõikidest rahapesu andmebüroole saadetud kahtlusepõhistest teadetest. Välistamiseks võimalikke väärti tõlgendamisi, soovime juhtida tähelepanu sellele, et kõrge terrorismi rahastamise kahtlusega teatiste arv ei viita kõrgele terrorismi rahastamise kahtlusele riigis. Suure terrorismi rahastamise kahtlusega teatiste arvu põhjuseks on asjaolu, et rahapesu andmebürood teavitatakse rahasiiretest kõrgendatud terrorismi rahastamise kahtlusega riikidesse ning tehingutest, mis on seotud kõrgendatud terrorismi rahastamise kahtlusega riikidega.

TABEL 1. Rahapesu andmebüroole laekunud teadete jagunemine teatajate lõikes.

	2010		2011		2012	
	Teadete arv	Osakaal teatajatest (%)	Teadete arv	Osakaal teatajatest (%)	Teadete arv	Osakaal teatajatest (%)
Finantseerimisasutused	10120	74,1	9960	73,6	8504	70
Krediidiuasutused	2681	19,6	2442	18	2216	18,2
Muud eraõiguslikud ettevõtjad	355	2,6	571	4,2	785	6,5
Professionaalid	180	1,3	147	1,1	165	1,4
Riigiasutused	130	1	194	1,4	252	2,1
Teise riigi asutused	181	1,3	214	1,6	221	1,8
Muud	8	0,1	8	0,1	14	0,1
KOKKU	13655	100	13536	100	12157	100

TABEL 2. Laekunud teatiste jagunemine teate saatmise põhjuse ja saatja löikes 2012. aastal.

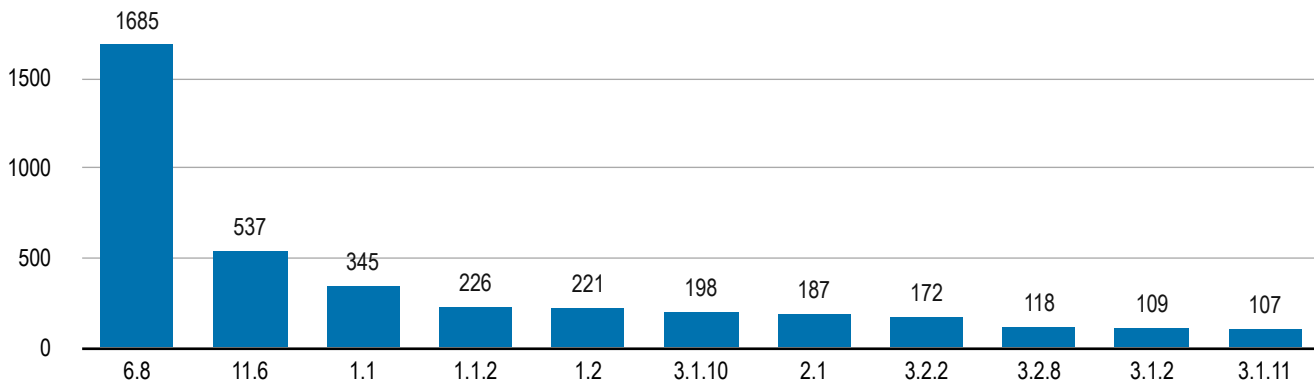
	kahtlus täpsustamata	rahapesu-kahtlus	terrorismi rahastamise kahtlus	summapõhine	KOKKU
Muud	13	0	0	1	14
Krediidiasutused	4	2185	7	20	2216
Finantseerimisasutused	17	2274	1722	4491	8504
arveldus- või sularaha siirdamise teenuse pakkujad	1	318	0	0	319
investeeringusühingud	1	0	0	0	1
kindlustusteenuse pakkujad	1	1	0	0	2
väärtpaberite emiteerimise ja müümise teenuse pakkujad	4	2	0	0	6
liisinguteenuse pakkujad	0	3	0	0	3
makseteenuse pakkujad	8	1397	1313	575	3293
valuutavahetusteenuse pakkujad	2	553	409	3916	4880
Muud eraõiguslikud ettevõtjad	14	26	1	744	785
kauplejad	3	17	0	170	190
õnnemängude korraldajad	1	9	1	571	582
muud	10	0	0	3	13
Professionaalid	15	37	2	111	165
advokaadid	5	0	0	4	9
audiitorid	0	0	0	17	17
kohtutäitjad	0	1	0	1	2
muud juriidilised nõustajad	0	1	0	0	1
notarid	4	35	2	86	127
pankrotihaldurid	5	0	0	0	5
raamatupidamisteenuse pakkujad	1	0	0	3	4
Riigiasutused	227	11	0	14	252
Finantsinspeksioon, Eesti Pank	14	0	0	2	16
Maksu- ja Tollamet	25	6	0	10	41
prokuratuurid	2	0	0	0	2
politseiasutused	184	5	0	1	190
muud	2	0	0	1	3
Teise riigi asutused	220	1	0	0	221
KOKKU	510	4534	1732	5381	12157

Sarnaselt varasemate aastatega saatsid kõige rohkem teateid rahapesu andmebüroole finantseerimis- ja krediidiasutused (vt tabel 1). Võrreldes eelneva aastaga vähenes tunduvalt (enam kui 1400 võrra) finantseerimisasutustelt laekunud teadete arv.

Rahapesu kahtlusega teadete saatjatena domineerivad peamiselt krediidiasutused ja makseteenuse pakkujad, terrorismi rahastamise kahtlusega teadete saatjatena makseteenuse pakkujad ja valuutavahetusteenuse pakkujad (vt

tabel 2). Summapõhised teateid saadavad valdavalt valuutavahetuse ja makseteenuse pakkujad, teiste ettevõtjate osakaal on tunduvalt tagasihoidlikum. Võrreldes 2011. aastaga vähenes kõige enam maksevahetusteenuse pakkujatelt ja valuutavahetusteenuse pakkujatelt laekunud teadete arv (vähenemine vastavalt 958 ja 566 teate võrra). Õnnemängude korraldajad saatsid 2012. aastal rahapesu andmebüroole 221 teadet enam kui 2011. aastal.

Joonis 4. Peamised teatamise põhjused rahapesu kahtluse korral 2012. aastal.

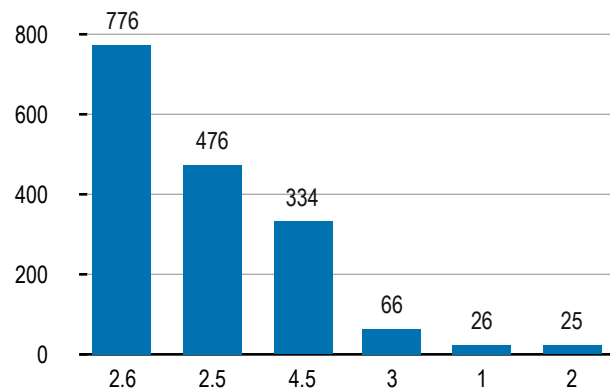

* Selgitus:

- 6.8. isik teostab ülekandeid teistele isikutele erinevatesse riikidesse, mis ei vasta kliendi tavapärasele tegevusele;
- 11.6. isiku suhtes on eelnev rahapesu kahtlus;
- 1.1. variisiku kahtlus füüsilise isiku puhul;
- 1.1.2. isik kasutab kõrvalist abi dokumentide täitmisel või ei oska neid täita;
- 2.1 isik ei oska põhjendada teenuse vajalikkust, mille kasutamise eesmärgil krediidi- või finantseerimisasutuse poole pöörduti;
- 3.1.10. üksik suur või regulaarsed sularaha väljavõtmised ka väiksemates summas pangaautomaadi kaudu;
- 1.2. juriidilisest isikust variisiku kahtlus;
- 3.2.2. üksik ebatavaliselt suur, harilikule käibele mittevastav ja/või piisavalt põhjendamata välismakse;
- 3.2.8. üksik suur või ebaharilikult sagedased maksed ka väiksemates summas samade osapoolte vahel, kusjuures muid tavapärasele majandustegevusele viitavaid tehinguid kontol ei toimu;
- 3.2.1. üksik ebatavaliselt suures summas, harilikule käibele mittevastav ja/või piisavalt põhjendamata siseriiklik makse
- 3.2 ebaharilik tehing isiku kontol.

Sarnaselt eelnevate aastatega domineerib rahapesu kahtlusega teadete korral teatamise põhjusena selgelt ülekannete tegemine teistesse riikidesse, kusjuures tehing ei ole kooskõlas tehingu tegija igapäevategevusega. Võrreldes 2011. aastaga kasvas sel põhjusel rahapesu andmebüroole saadetud teadete arv ligi 300 võrra, mis on teadete üldarvu vähenemise kontekstis oluline näitaja. Samuti suurenes võrreldes 2011. aastaga ca 140 võrra nende teadete arv, kus teatamise põhjuseks oli see, et isiku suhtes oli teada varasem variisiku kahtlus (vt joonis 4).

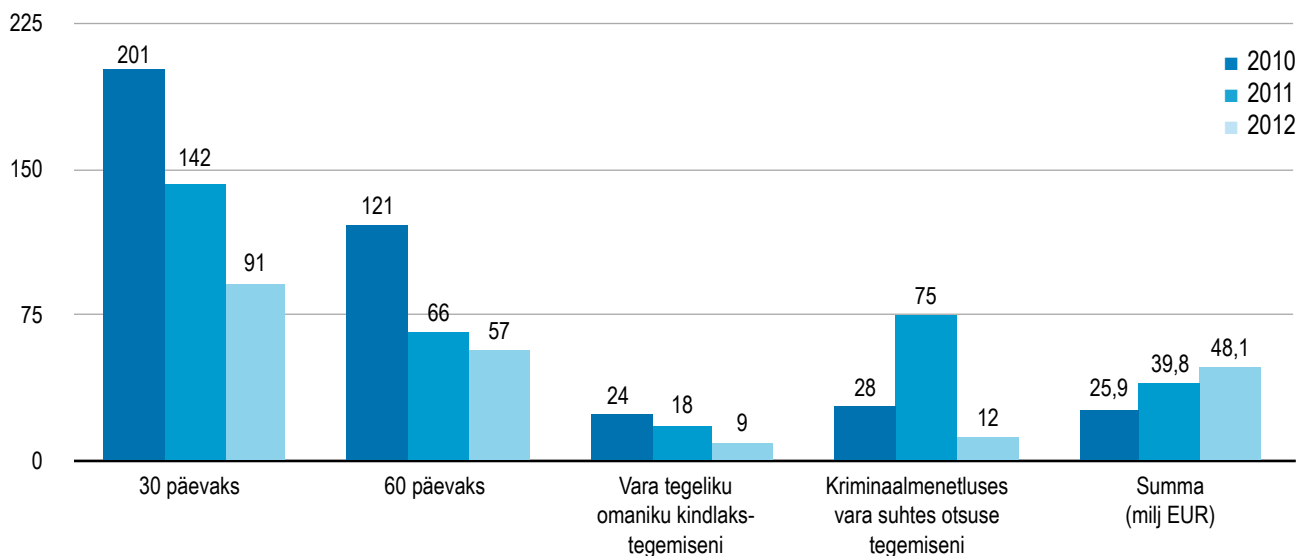
Joonis 5. Peamised teatamise põhjused terrorismi rahastamise kahtlusega teadete korral 2012. aastal.

* Selgitus:

- 2.6. sularaha ülekanded riskiriigiga seotud isikule arvet avamata;
- 2.5. sularaha ülekanded „riskiriiki“ arvet avamata;
- 4.5 õiguskaitsestruktuuridelt on laekunud eelnev teade isiku kahtlaste tehingute kohta
- 3. füüsiline isik omab „riskiriigi“ kodakondsust;
- 1. isik on kantud Euroopa Liidu või ÜRO finantssanktsioonide nimekirja;
- 2. sularahatehingu teostamine

JOONIS 6. Rahapesu andmebüroo poolt pangakontodele seatud käsutamise piirangud 2009.-2012 aastal.

Sarnaselt 2011. aastaga olid ka 2012. aastal terrorismi rahastamise kahtlusega teadete korral teatamise põhjustena selgelt ülekaalus ülekanded riskiriigiga seotud isikule ilma arvet avamata (sel põhjused rahapesu andmebüroole saadetud terrorismi rahastamise kahtlusega teadete arv kasvas võrreldes 2011. aastaga 172 teate võrra) ja sularahasiirded riskiriiki ilma arvet avamata (kasv võrreldes 2011. aastaga 96 võrra, vt joonis 5).

PIIRANGUD VARA KÄSUTAMISELE

Seadusest tulenevalt on rahapesu andmebürool õigus peatada tehing või piirata vara käsutamist, kui esineb rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus. 2012. aastal piiras büroo 30 päevaks käsutamist 91 ning 60 päevaks 57 korral, käsutamise piiranguga summade kogumaht oli 48,1 miljonit eurot (sellest ca 7 miljonit eurot oli nende käsutamise piiramist kogumaht, mis oli seatud 2011. aastal; vt joonis 6). 2012. aasta lõpu seisuga oli rahapesu andmebüroo poolt seatud kehtivaid piiranguid vara käsutamisele summas 1,6 miljonit eurot.

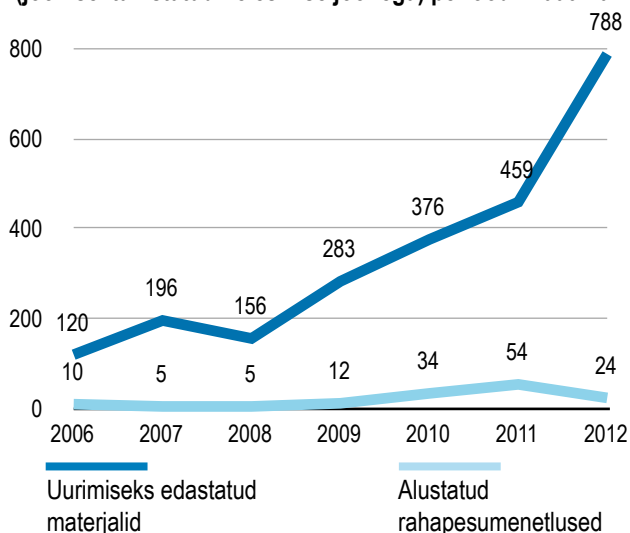
2012. aastal piiras rahapesu andmebüroo oma ettekirjutusega kontol või tehingu, ametitoimingu või -teenuse objektiks oleva vara käsutamist 30 päevaks kokku 91 korral kokku ligikaudu 40,8 miljoni euro väärtuses.

Rahapesu andmebüroo kasutas seadusest tulenevaid võimalusi piirata vara käsutamist tegeliku omaniku kindlakstegemiseni üheksal korral kogusummas 1,4 miljonit eurot ning kriminaalmenetluses vara suhtes otsuse vastuvõtmiseni 12 korral summas 9,4 miljonit eurot.

2.2 ÜLEVAADE BÜROO EDASTATUD MATERJALIDEST

Juhul, kui rahapesu andmebüroo leiab analüüsi tulemusel, et tegemist võib olla rahapesu või terrorismi rahastamise juhtumiga, edastab ta materjali teistele õiguskaitseasutustele: menetlust läbiviivatele politseiüksustele ja prokuratuurile. Viimastel aastatel on rahapesu andmebüroo poolt

JOONIS 7. Rahapesu andmebüroo poolt uurimisorganitele saadetud materjalide arv (joonisel esitatud sinise joonega) ja alustatud rahapesumenetluste arv (joonisel tähistatud helesinise joonega) perioodil 2006-2012.

2012. aastal edastas rahapesu andmebüroo teistele õiguskaitseasutustele 788 materjali.

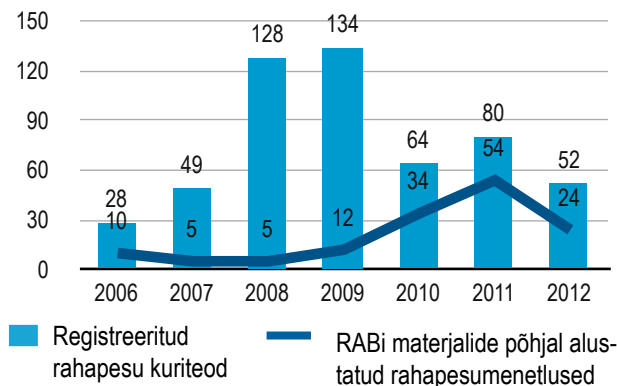
teistele õiguskaitseorganitele edastatud materjalide arv märkimisväärselt kasvanud (vt joonis 7). 2012. aastal edastas rahapesu andmebüroo teistele õiguskaitseasutustele 788 materjali, mida oli 70% rohkem kui 2011. aastal.

Edastatud materjalide kasvu allikaks oli vastatud ja saadetud päringute ning teabeks saadetud materjalide arvu oluline kasv (enam kui 120%), kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks saadetud materjalide arv vähenes enam kui 40% ning olemasoleva kriminaalasjaga liitmiseks saadetud materjalide arv ligi 20% võrra (vt Tabel 3). Kuue RABi edastatud päringu vastuses sialduv info lisati olemasoleva kriminaalasja juurde. Uurimisasutustele edastatud materjalid sisaldasid infot enam kui 2100 isiku kohta, edastatud materjalides kasutati rohkem kui 2000 saabunud teatise sisalduvat infot ning summad küündisid ligi 281 miljoni euroni. Alustatud rahapesumenetluste arvu vähenemise

TABEL 3.
Uurimisasutustele edastatud materjalid 2010-2012

	2010	2011	2012
Uurimiseks edastatud materjalide koguarv	376	459	788
kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks	55	83	47
... seisuga 31.12 alustatud kriminaalmenetlused	47	77	41
... sh alustatud rahapesumenetlused	34	54	24
olemasoleva kriminaalasjaga liitmiseks	78	62	50
... sh alustatud uued kriminaalmenetlused	3	1	1
vastused päringutele, saadetud päringud, teabeks	243	314	691
... edastatud materjalidega seotud teatiste arv	1118	1712	2087
... edastatud materjalidega seotud summad (mln EUR)	449,4	255,4	280,9
... edastatud materjalidega seotud isikute arv	1127	1429	2109

JOONIS 8. Eestis registreeritud rahapesualaste kuritegude koguarv ja rahapesu andmebüroo poolt materjalide põhjal alustatud rahapesumenetluste arv aastatel 2006-2012.

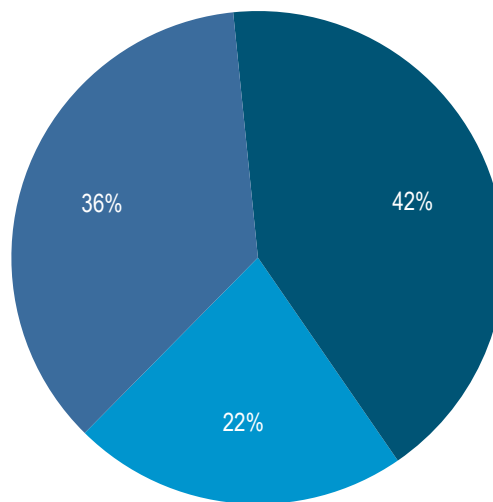
Märkus: registreeritud rahapesu kuritegude arv pärineb Justiitsministeeriumist.

põhjuseks võib pidada alustatud e-kuritegude (näiteks phishingu) arvu vähenemist. Sellele on kaasa aidanud avaliku ja erasektori tihed ja tõhus koostöö, mille käigus on aastate jooksul paranenud seda tüüpi kuritegude õigeaegne tuvastamine finantssektori poolt ja õiguskaitseorganite kiire reageerimine.

Rahapesu andmebüroo poolt saadetud materjalide põhjal alustatud rahapesumenetluste osakaal kõikidest alustatud rahapesumenetlustest on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud (vt joonis 8). 2012. aastal alustati ligi pooled rahapesumenetlustest rahapesu andmebüroo materjalide põhjal.

Seadusest tulenevalt ei edasta rahapesu andmebüroo uurimisasutustele talle laekunud teateid ning ei avalikusta teate saanud isikut. Küll aga peetakse büroos arvestust edastatud materjalide aluseks olevate teadete osas. Sarnaselt kahe eelneva aastaga põhines kõige suurem osa edastatud materjalidest valuutavahetusteenuse pakkujatel, krediidiasutustel ning makseteenusepakkujatel laekunud infol. Kahe aasta võrdluses kasvas märkimisväärselt edastatud materjalides kasutatud valuutavahetusteenuse pakkujatel ja makseteenuse pakkujatel laekunud teadete arv (vt tabel 4).

JOONIS 9. Edastatud materjalides kasutatud teadete jagunemine põhisuse alusel.

- rahapesu kahtlus
- terrorismi rahastamise kahtlus
- summapõhine

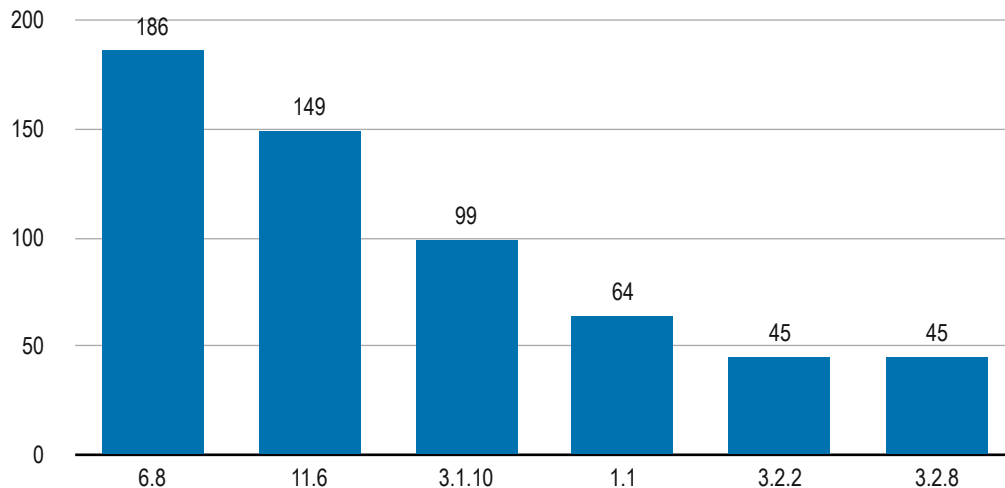
TABEL 4. Edastatud materjalides kasutatud rahapesu andmebüroole laekunud teadete jagunemine teataja grupi lõikes aastatel 2010-2012.

Teataja	2010	2011	2012
Valuutavahetusteenuse pakkujad	603	970	1292
Krediidiasutused	302	367	380
Makseteenuse pakkujad	90	186	260
Politseiasutused	51	88	121
Muu	28	37	56
Teise riigi asutused	13	21	23
Maksu- ja Tolliamet	11	17	22
Notarid	22	5	15
Õnnemängude korraldajad	1	4	12
Advokaadid	2	0	1
Kindlustusteenuse pakkujad		8	0
KOKKU	1123	1703	2182

* Märkus: tabelis kajastatud kategooriate summa on suurem kui edastatud materjalide arv, kuivõrd mitmel juhul kasutati edastatud materjalis rohkem kui ühes teates sisalduvat infot.

JOONIS 10.

Levinuimad teatamise indikaatorid edastatud materjalide aluseks olevate rahapesu kahtlusega teadete korral.

* Selgitus:

- 6.8. isik teostab ülekandeid teistele isikutele erinevatesse riikidesse, mis ei vasta kliendi tavapärasele tegevusele;
- 11.6. isiku suhtes on eelnev rahapesu kahtlus;
- 3.1.10. üksik suur või regulaarsed sularaha väljavõtmised ka väiksemates summates pangaautomaadi kaudu;
- 3.2.8 üksik suur või ebaharilikult sagedased maksed ka väiksemates summates samade osapoolte vahel, kusjuures muid tavapärasele majandustegevusele viitavaid tehinguid kontol ei toimu;
- 1.1. variisiku kahtlus füüsilise isiku puhul;
- 3.2.2 üksik ebatavaliselt suur, harilikule käibele mittevastav ja/ või piisavalt põhjendamata välismakse.

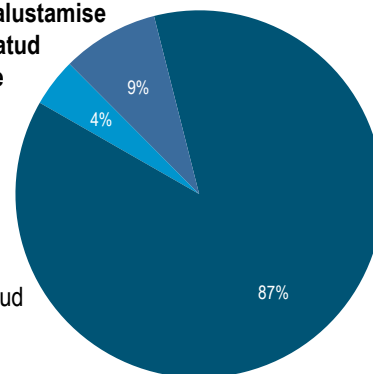
Nagu viitab Joonis 9, põhines enam kui 40% edastatud materjalidest summapõhisest teatamiskohustusest tuleval infol, mis viitab selgelt, et 2008. aastal rakendunud seadusesäte on rahapesu tõkestamise seisukohalt oluline. Enam kui kolmandik edastatud materjalides kasutatud teadetest olid rahapesu andmebüroole saadetud rahapesu kahtluse ning viiendik terrorismi rahastamise kahtluse tõttu.

Rahapesu kahtluse põhimestest indikaatoritest domineerivad samad põhjused nagu saabunud teadete korral – isik teostab ülekandeid, mis pole kooskõlas tema tavapärase tegevusega ning isiku suhtes on teada varasem rahapesu kahtlus (vt joonis 10).

JOONIS 11.

Kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks edastatud materjalide jaotumine tegelikult tehtud otsuse põhjal.

- alustatud
- alustamisest keeldutud
- lisatud olemasoleva kriminaalasja juurde

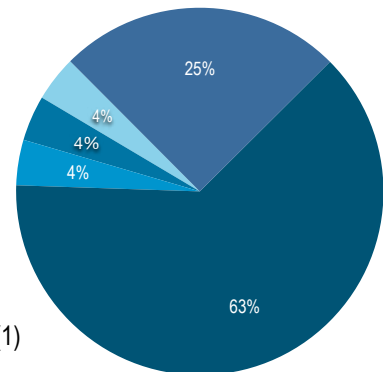
Edastatud materjalides kasutatud terrorismi rahastamise kahtlusega teadete indikaatorite puhul on selgelt ülekaalus see, et õiguskaitseasutustelt on laekunud eelnev teade isiku kahtlaste tehingute kohta ning sel põhjusel, et teostatakse sularahatehingut. Neil kahel põhjusel on hakatud rahapesu andmebüroole teateid saatma 2012. aastal.

Kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks saadetud 47 materjali puhul otsustati seisuga 31.12.2012 menetlust alustada 41 korral, kahel juhul keelduti menetluse alustamisest ning neljal juhul korral lisati info olemasoleva kriminaalmenetluse juurde (vt joonis 11). Lisaks alustati 2012. aastal kriminaalmenetlust veel ühe RABi poolt kriminaalasja juurde lisamiseks saadetud materjali korral.

Perioodil 2009-2011 kasvas rahapesu andmebüroo poolt edastatud materjalide põhjal alustatud menetluste arv hüppe- liselt, kuid 2012. aastal toimus langus (vt Tabel 3). Üksnes raha- pesu tunnustel alustati menetlus viiel, muu kuriteo tunnustel 17 ning nii rahapesu kui muu kuriteo tunnustel 19 korral (vt Joonis 12). Rahapesu andmebüroo materjalide alusel alus- tatud rahapesumenetlustes domineerisid 2012. aastal sarna- selt eelnevate aastatega arvatava eelkuriteona arvutikelmused ning kelmused. Teiste kuritegude osakaal on tunduvalt tagasi- hoidlikum (vt joonis 12).

JOONIS 12.
Arvatavad
rahapesu eelkuriteod
2012. aastal.

- Arvutikelmus (15)
- Kelmus (6)
- Narkokuritegu (1)
- Maksudpettus (1)
- Dokumendi võltsimine (1)

2.3. SISERIIKLIK KOOSTÖÖ JA KOOLITUSED

2008. aastal jõustunud seaduse kohaselt jaguneb rahapesu ja terrorismi rahastamise alane järelevalve rahapesu and- mebüroo, Finantsinspeksiooni, Eesti Advokatuuri ja Jus- tiitsministeeriumi (viimasel on lubatud see kohustus dele- geerida Notarite Kojale) vahel. Notarite Koda ja Advokatuur teostavad järelevalvet oma liikmete üle. Finantsinspekt- siooni järelevalve all on krediidi- ja finantseerimisasutu- sed, kes tegutsevad Finantsinspeksiooni poolt väljaantud litsentside ja tegevuslubade alusel. Seaduses sätestatud korras annavad järelevalveasutused kord aastas ülevaate oma tegevusest rahapesu andmebüroole. Vastavalt vaja- dusele ja koostöökokkulepetes kokkulepitud korras vahe- tatakse informatsiooni, korraldatakse ühisseminare ja konsultatsioone järelevalveasutuste vahel.

Rahapesu andmebüroo osaleb aktiivselt rahapesu tõ- kestatamise alase valitsuskomisjoni töös, vaatlejana valitsus- komisjoni juurde kuuluva turuosaliste nõukoja juures ning Pangaliidu rahapesu toimkonnas. Need annavad võimalu- se tutvustada erinevatele osapooltele rahapesu trende ning arutada seaduse praktikas rakendamise küsimusi.

Samuti on väga oluline roll koostööl politseiprefektuuri- de, uurimisasutuste ja prokuratuuriga, mis toimub igapäe- vaselt esilekerkivate kuriteojuhtumite lahendamiseks. Hästi toiminud koostöö näitena saab välja tuua kriminaal- asja, kus keskmes oli maksevahendusteenust pakkuv ette- võtte, mille kaudu pesti suurtes summades Venemaalt päri- nevat raha. Raha kanti ülekannetega Eestisse, kus see siis maksevahendaja kaudu muudeti sularahaks ja millest osa liikus sularahana Venemaale tagasi. Keeruka kriminaalasja saatis kohtusse Keskkriminaalpolitsei kriminaaltulu tuvas- tamise büroo. Kriminaalasja algatamise intistiatiiv tuli ra-

Rahapesu andmebüroo osaleb aktiivselt rahapesu tõkestamise alase valitsuskomisjoni töös, vaatle- jana valitsuskomisjoni juurde kuulu- va turuosaliste nõukoja juures ning Pangaliidu rahapesu toimkonnas

hapesu andmebüroost. 2012. aastal vähenes sularaha dek- lareerimine piiril suunaga Eestist Venemaale ligi viis korda. Selle üheks põhjuseks on nii eelkirjeldatud kaasus kui ka laiemalt rahapesu andmebüroo ja teiste õiguskaitseasu- tuste fookusseerimise maksevahendajate tegevusele.

Rahapesu andmebüroo pöörab suurt tähelepanu tead- likkuse tõstmisele. 2012. aastal viisid rahapesu andmebü- roo ametnikud läbi 19 koolitust ligikaudu 620 osalejale, neist 2 toimus välisriikides (vt tabel 5). Koolitusi teostati nii krediidi- kui makseteenust pakkuvate asutuste töötajatele, Advokatuuri liikmetele, audiitoritele, prokuröridele, koh- tunikele kui kolleegidele Politsei- ja Piirivalveametist. Pea- miseks koolitustelemaks olid rahapesu tõkestamine.

TABEL 5. Rahapesu andmebüroo poolt teostatud koolitusseminarid 2009.-2012. aastal

	2010	2011	2012
teostatud koolitused	26	17	19
osavõtjate arv	~ 670	~ 680	~ 620

2.4. RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Rahvusvaheline koostöö on rahapesu andmebüroode töö üks alustaladest, kuna rahapesuskeemid hõlmavad sageli mitmeid riike ning nende tõkestamine eeldab riikideülest koostööd. Võrreldes eelneva aastaga jäi 2012. aastal rahapesu andmebüroole saadetud välispäringute arv samale tasemele ning büroo poolt saadetud välispäringute arv kasvas ligi 35% (vt Joonis 13).

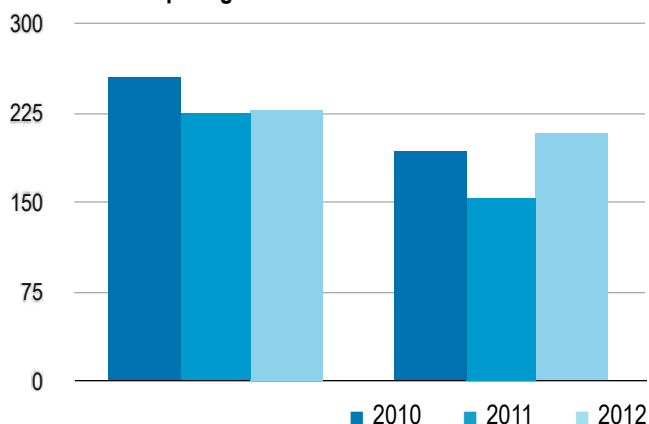
Ühtekokku sai rahapesu andmebüroo 2012. aastal päringuid 36 riigist ning saatis 28 välisriiki. Enim välispäringuid saadi traditsiooniliselt Lätist, Soomest ja Venemaalt, kõige rohkem saadeti välispäringuid Läti ja Venemaale.

Eesti rahapesu andmebüroo aitab kaasa rahapesu tõkestamisele mitte üksnes siseriiklikult, vaid ka rahvusvahelises mastaabis.

Keskmine välispäringule vastamise aeg rahapesu andmebüroos on 17 päeva, mis on üks lühemaid maailmas. Välisriigi rahapesu andmebüroole anti luba rahapesu andmebüroo poolt edastatud info kasutamiseks välisriigi uurimisorganitele uurimis- või kohtumenetluses 228 juhul. On rõõm tõdeda, et välismaa koostööpartnerid on rahapesu andmebürood korduvalt tunnustanud võimekuse eest anda väga kiiresti sisukat informatsiooni.

2012. aastal sai rahapesu andmebüroo 228 ning edastas 208 välispäringut.

JOONIS 13. Rahapesu andmebüroole laekunud ja saadetud välispäringute arv aastatel 2010-2012.

EDUKA RAHVUSVAHELISE KOOSTÖÖ NÄITEID

Koostöö Lätiga

2012. aastal viis edukas rahvusvaheline koostöö Läti rahapesu andmebüroo ja õiguskaitseasutustega kriminaalasja alustamiseni Lätis, kus ametiseisundi kuritarvitamises omakasu eesmärgil on kahtlustatavateks AS X endised töötajad. Oma kuritegeliku tegevuse varjamiseks kasutasid nad kahtlustuse kohaselt Lätis ja välisriikides, sh Eestis registreeritud ettevõtete teenuseid ning legaliseerisid kuritegelikul teel saadud tulu vähemalt 1 130 000 euro väärtuses. Riia rajooni kohtumääruse alusel arestiti konfiskeerimise tagamiseks ühe välismaa äriühingu konto Eesti Vabariigis. Oktoobris 2012 konfiskeeris Harju Maakohus Läti I astme kohtuotsuse alusel selle äriühingu arvelduskontol olnud rahalised vahendid summas enam kui 740 000 USD. Sellele eelnevalt

seadis rahapesu andmebüroo varade käsutamisele piirangu, mille ajal selgitati vara päritolu ja hiljem tagati kriminaalasjas varade arestimine.

Koostöö Saksamaa ja Šveitsiga

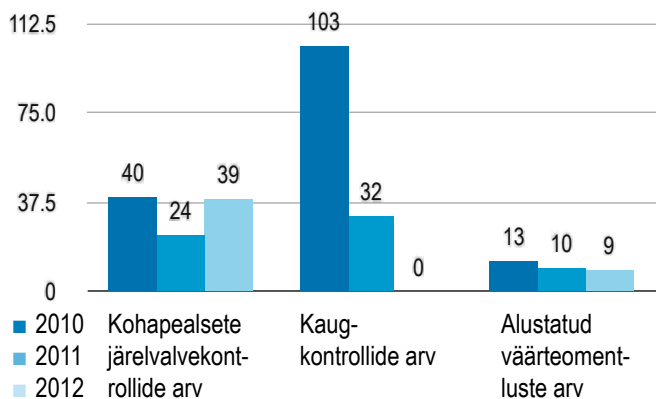
2012. aasta mais laekus rahapesu andmebüroole informatsioon võimaliku pettuse kohta, kus Eestisse saabus eraisiku kontole suur summa. Koostöös Šveitsi ja Saksamaa rahapesu andmebüroodega selgitati välja, et Saksamaa kodaniku A kontole laekunud 536 600 EUR pärines kuriteost. Eelkuriteoks oli väärtpaberitega seotud pettus. Eesti rahapesu andmebüroo poolt kontole seatud piirangu objektiks olevad vahendid arestiti augustis 2012 Harju maakohu poolt Saksamaa õigusabipalve alusel.

2.5. JÄRELEVALVE

Kuna juba 2009. aastal oli märgata, et kohustatud subjektide teadlikkus rahapesu tõkestamise nõuetest ja nende normide täitmine on märkimisväärselt paranenud, siis on kolmel viimasel aastal keskendunud rohkem riskipõhisele järelevalvele ning järelevalvekontrollide arv on vähenenud. Väärteomenetluste arvu tunduv vähenemine viitab samuti teadlikkuse ja seadusekuulekuse tõusule seaduse kohustatud subjektide hulgas. 2012. aastal tegi rahapesu andmebüroo 39 kohapealset kontrolli, kaugkontrole ei tehtud (vt Joonis 14). Järelevalvetegevuse raames kontrolliti seitset finantseerimisasutust, kuut õnnemängude pakkujat, 15 pandimajapidajat, nelja kauplejat ning seitset muud äriühingut. Kokku alustati väärteomenetlust 9 juhul.

2012. aastal tegi rahapesu andmebüroo 39 kohapealset kontrolli ning alustas 9 väärteomenetlust

JOONIS 14. Järelevalvekontrollid ja väärteomenetlused 2010-2012.

3. RAHAPESU TÜPOLOOGIAD EESTIS

Käesolevas osas anname esmalt ülevaate rahapesu andmebüroo poolt täheldatud uutest rahapesuskeemidest ning 2012. aastal jõustunud rahapesualastest kohtuotsustest.

3.1. RAHAPESUSKEEMID

ÕPETLIK JUHTUM, MIS ON SEOTUD ARVUTIKURITEGUEDEGA

Septembri alguses 2011 laekus rahapesu andmebüroole info, et ühest USA pangast on arvutikelmuse teel varastatud 300 000 USD, raha on liikunud läbi Soome Eestisse ning suures osas juba sularahas välja võetud. Septembris 2011 edastas büroo kiiresti kogutud materjalid uurimis-asutusele, kes alustas kriminaalmenetlust. Jaanuaris 2012 tegi Harju maakohus otsuse 1-12-380/6 kohtuasjas 1-12-380, kus kokkuleppemenetluses mõisteti rahapesu eest suures ulatuses grupi poolt süüdi isikud A ja B ning nende isikute kuriteole kallutamise eest isik C. Kõik isikud said karistuseks kaks aastat vabadusekaotust, millest osa kanti ära juba eeluurimise ajal ning ülejäänud osas jäi tingimisi karistuseks. Süüdimõistetutelt konfiskeeriti kaks autot. Juhtum on õpetlik, kuna menetluse käigus ei õnnestunud eelkuriteo (arvutikelmus) toimepannud isikut kindlaks teha, kuid süüdi mõisteti isikud, kes selle rahaga edasi toimetasid.

Kohus tegi kindlaks, et isik C palus rahapesus süüdi mõistetuid isikuid A ja B abistada teda välisriigist saabuva rahaga fiktiivsete tehingute tegemisel ja selle sularahas väljavõtmise organiseerimises. Väliselt oli justkui tegemist sõbra/tuttava abistamisega finantstegevuses, sisuliselt aga rahapesuga, kuna raha legaalne päritolu ei ole teada. Käes-

oleval juhtumil oli summa suur ja karistuski selle võrra karmim, kuid igapäevases praktikas on palju juhtumeid, kus inimestele esitatakse sarnaseid „abipalveid“ erinevatel ettekäändel väiksemate summade osas, mis jäävad tavaliselt vahemikku 500 ja 5000 eurot. 99 juhul 100-st on sellise ettepaneku taga arvutikuritegu ning tõenäosus sattuda eelkirjeldatud isikute A või B rolli suur.

MUUTUNUD KULLASKEEMID

Viimastel aastatel on üheks fookuspunktiks olnud väärismetallidega (eelkõige kullaga) seotud skeemid, mille puhul kahtlustatakse käibemaksupettuseid ja nendega seotud rahapesu. 2012. aasta alguses jõustunud seadusemuudatustega loodeti nimetatud skeemidele seada efektiivne seadusandlik takistus. See lühikeseks ajaks õnnestuski, kuid 2012. aastal rahapesu andmebüroole saabunud teadete analüüsi tulemusena võib välja tuua uue trendi, kus püütakse sarnaseid käibemaksupettuse skeeme jätkata. Praegustes skeemides kasutatakse kullasulamteid, mille puhta kulla sisaldus on alla 325 tuhandikku kaaluosa, kuna üle selle kehtib kullasulamitele pöördmaksustamine. Skeemides kasutatud sulamid koosnevad kullast, hõbedast, vasesest, tsingist jm värvilistest metallidest.

Uued rahapesuskeemid olid ka põhjuseks, miks on alates 2012. aastast väärismetallide, väärismetalltoodete ja

vääriskivide kokkuostu ja hulгимүүгига tegelevad isikud rahapesu andmebüroo subjektideks ja järelevalve all.

MAKSEVAHENDA JAD

2012. aastal olid üheks fookuseks rahapesu andmebüroo jaoks maksevahendajad ja nende kliendid. Viimaste aastate üheks olulisemaks trendiks on maksevahendajate kasutamine erinevates skeemides. Näiteks kasutatakse Venemaalt Eestisse liikuvate rahasummade nn sulatamiseks enam mitte krediidasutusi, vaid maksevahendajaid. Rahapesu andmebüroo ja õiguskaitseasutused pööravad sellistele skeemidele kõrgendatud tähelepanu. 2013. aastal jõuab eeldatavasti kohtusse kriminaalasi, mille sisuks on suuremahuline rahapesu maksevahendaja ja tema klientide poolt.

Maksevahendajatel on võrreldes krediidasutustega keerulisem teostada vara päritolu väljaselgitamiseks hoolusmeetmeid, kuna erinevalt pankadest on maksevahendajatel analüüsimiseks kordades vähem informatsiooni. Samas peab aga selliste klientide tegevus olema maksevahendajate suurema tähelepanu all, eriti juhtumitel, kui kliendid kasutavad maksevahendajaid suurtes summates ülekanderaha muutmiseks sularahaks.

JÄTKUVAD SKEEMID, KUS EELKURITEOKS ON MAKSUPETTUSED

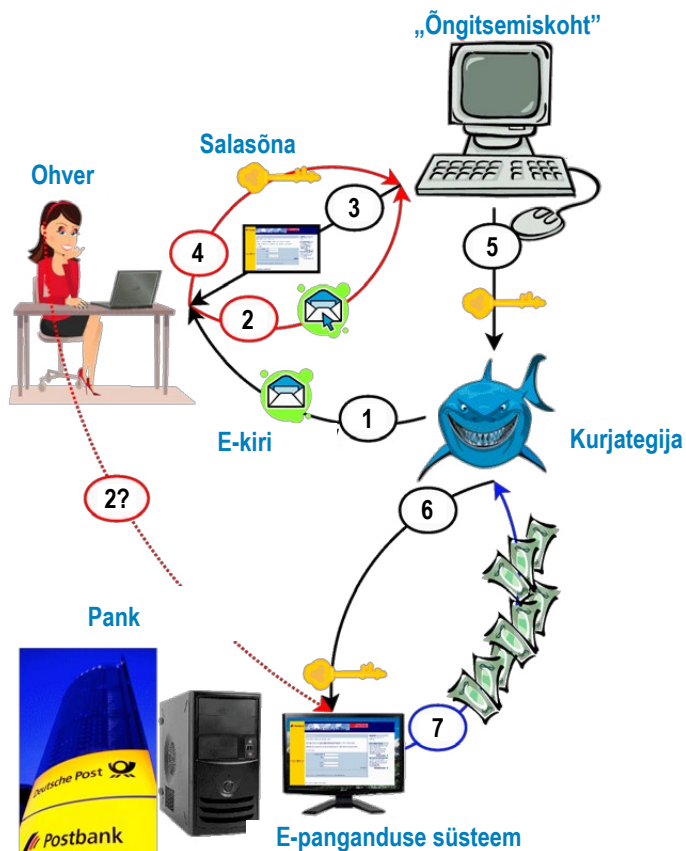
2012. aastal edastas rahapesu andmebüroo kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks materjalid õiguskaitseasutusele, kuna tekkis põhjendatud kahtlus, et üks Eesti toiduainetööstus võib toime panna käibemaksupettuseid ja rahapesu. Rahapesu andmebüroo kahtlused leidsid kinnitust ning ettevõtte suhtes alustati kriminaalmenetlus KarS § 389 (1) lg 1 tunnustel. Analüüsi käigus selgus suur rahapesuskeem, kus ettevõtte, kelle valmistoodangut müüakse igas poeketis kasutas arvevabrikute teenuseid ning pani toime käibemaksupettuse suure ulatuses. Antud skeemis kasutas ettevõtte üheksat varifirmat, mille arvelduskontodele tehti ülekandeid erinevate arvete alusel. Tegelikuses kaup ei liikunud, kuid fiktiivsete arvete alusel kanti raha üle. Varifirmade kontodelt kanti raha edasi kas valuutavahetusfirma arvele, kust laekuvad summad võeti sularahas välja või toimus sularaha väljavõtmine sularahaautomaatide kaudu varifirmade arvelduskontodelt. Paljusid variettevõtteid kontrollisid samad füüsilised isikud. Nimetatud petuskeemiga olid seotud ka Läti ettevõtted, mis viitab asjaolule, et maksupettuste ja rahapesu toimepanemisel kasutatakse üha enam välismaa ettevõtteid.

3.2. KOHTUOTSUSED RAHAPESUS EESTIS AASTAL 2012

Kohtulahendte registri andmete põhjal on seisuga veebruar 2013 jõustunud 15 Eesti maa- ja ringkonnakohtute poolt 2012. aastal tehtud rahapesu alast otsust, ühtekokku mõisteti süüdi 37 isikut. „Pestud“ ehk siis kuriteoga saadud summad, mida püüti varjata, on väga erinevad, kõrgeimad ulatusid 2012. aastal otsuseni jõudnud kohtuasjades enam kui 200 000 EURini.

Tüüpiliseks rahapesuskeemiks, mille alusel Eesti kohtud kurjategijaid süüdi mõistavad, on arvutikelmuse tulemusena saadud raha pesemine. Skeem on järgmine. Kurjategija(d) paneb/paneivad välisriikides toime on-line arvutipettuseid, millega saavad arvutiviiruste või nuhktarkvara abil teada erinevate isikute internetiparoolid ja kasutajatunnused. Seejärel kannavad nad saadud andmeid kasutades kontoomanike teadmata (ja nende nõusolekuta) arvel olnud raha variisiku(te) konto(de)le Eestis. Pärast laekumist võtavad variisikud raha kas pangaautoaadist või –kontorist välja ning edastavad kas arvutikelmuse toimepanijale või mõnele isikule, kes selle toimepanijale toimetavad.

Samuti tegi Riigikohus 2012. aastal ühe kohtuotsuse, kus tühistas eelmiste kohtuastmete süüdimõistva otsuse rahapesu toimepanemises isiku suhtes ning saatis asja uueks läbivaatamiseks maakohtule uues koosseisus, kuna alama astme kohus rikkus kriminaalmenetlusõigust. Nimelt anti isik A kohtu alla süüdistatuna Karistusseadustiku (KarS) § 209 lg 2 p-de 2 ja 3 ning § 345 lg 1 järgi kvalifitseeritavates kuritegudes. Vastavalt KarS § 4 lg-le 3 on tegemist teise astme kuritegudega, millega seonduvat süüdistust on Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 18 lg 2 kohaselt pädev arutama maakohtu kohtunik ainuisikuliselt. Maa-kohtu määrusega ühendati see kriminaalasi teise kriminaalajaga, milles isikut A süüdistati KarS § 394 lg 2 p-de 1 ja 3 - § 25 lg 2 järgi kvalifitseeritavas kuriteos. Määrusega anti isik A süüdistatuna KarS § 209 lg 2 p-de 2 ja 3, § 345 lg 1 ning § 394 lg 2 p-de 1 ja 3 - § 25 lg 2 järgi üldmenetluses kohtu alla. Kriminaalasi lahendas ja kohtulahendi kuulutas maakohtu kohtunik ainuisikuliselt. Rahapesu kvalifitseeritud koosseisu, s.t KarS § 394 lg 2 näol on tegemist esi-

mese astme kuriteoga (KarS § 4 lg 2). Tulenevalt KrMS § 18 lg-st 1 pidi maakohus seetõttu kriminaalasi üldmenetluses arutama eesistujast ja kahest rahvakohtunikust koosnevas kohtukoosseisus, mitte ainuisikuliselt. Seetõttu oli Riigikohus seisukohal, et kriminaalajas on lahendi teinud ebaseaduslik kohtukoosseis, mis on käsitatav kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumisena KrMS § 339 lg 1 p 1 tähenduses. Seetõttu tühistas Riigikohus nii maa- kui ka ringkonnakohtu otsused ja saatis kriminaalasi uueks arutamiseks maakohtule teises kohtukoosseisus.

4. ETTEVAATAVALT AASTASSE 2013

2013. aasta alguses algas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise siseriikliku riskihinnangu koostamine, milles osalevad kõik Eestis rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise eest vastutavad ametkonnad, sealhulgas rahapesu andmebüroo. Riskihinnangu koostamise käigus kaardistatakse tänase süsteemi tugevused ja nõrkused ning töötatakse välja tegevuskava probleemidega tegelemiseks.

2013. aastal esimesel poolel jõuab lõpule Euroopa Nõukogu Moneyvali tüpoloogiade projekt, mida juhib Eesti rahapesu andmebüroo. Uuringu keskseks teemaks on tehingute peatamine ja pangakontode monitoorimine kui meetodid rahapesu ja terrorismi rahastamise efektiivsuse tõkestamiseks. Uuringu eesmärgiks on anda ülevaade erinevatest kasutatavatest süsteemidest, hinnata nende efektiivsust, kitsaskohti ja lahendusvõimalusi.

2013. aasta teises pooles toimub Eestis IV voo rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete hindamine Euroopa Nõukogu Moneyvali ekspertkomitee poolt.

Rahapesu andmebüroo juhib ülemaailmset uuringut, mille keskmes on tehingute peatamine ja pangakontode monitoorimine.

Rahapesu andmebüroo osaleb protsessis aktiivselt. Hindamine on rahapesu tõkestamise aspektist väga oluline ja annab hinnangu Eesti rahapesu tõkestamise olukorrale ja ka arengutele. Siiani on Eesti saanud eelnevatel hindamisvoorudel väga positiivseid tulemusi ja loodame, et see jätkub ka 2013 aastal. Esmakordselt toimub nn neljanda voo Moneyvali hindamisel ka efektiivsuse hindamine. See tähendab, et lisaks rahapesu tõkestamise süsteemi olemasolule hinnatakse ka selle efektiivsust – kas ja kuidas regulatiivsed ja organisatoorsed meetmed reaalselt rahapesu tõkestamisel toimivad.